

Sotsiaaldemokraadid

Toimetulek on julgeolek!

KAIRIT
PIHLAK:
väärt elu
kõikjal
Eestis
lk3

LAILA
TALUNIK:
elu teine
pool olgu
väärikas
lk4

Rakvere vallavanem

Maido Nõlvak:

ennetus on parem kui
tagajärgedega võitlemine

RISTSÕNA
TAGAKAANEL

Toimetulek on julgeolek

Lauri Läänemets

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esimees

Estis aastakümneid valitsenud parempoolse poliitika põhjustatud ebavõrdsuse tagajärjeks on kümned tuhanded kõrvalejätud inimesed ning varjusurmas maapiirkonnad. Praeguses hinnarallis ja koondamiste hirmus muretsevad isegi keskklassi pered oma toimetuleku pärast, kuid eriti valusa hoobi saavad madalama sissetulekuga inimesed. Kas sellises olukorras peaks riik jätkuvalt olema pealtvaataja rollis – nagu viimased paarkümmend aastat – või tulema oma inimestele ja ettevõtetele appi?

Sotsiaaldemokraadid seisavad selle eest, et Euroopa kiireim hinnatõus ei hävitaks Eesti perede toimetulekut ega laastaks kohalikke ettevõtteid. Kui on tõusnud hinnad, peavad tõusma ka sissetulekud – palgad, pensionid, lastetoetused.

Nii on moraalselt õige Eesti inimeste suhtes, kes on kolm aastakümnet panustanud ühiskonna ülesehitamisse ja kellel peab säilima lootus paremale homsele. Sest ilmajätuse tunne ja lootusetus murendab usku oma riiki ja annab äärmuslastele ettekäände löhkuda demokraatiat ning kärpida inimeste põhiõigusi ja vabadusi.

Vaid igapäevase õiglase kohtlemine ja kindlustunne tuleviku ees tagab ühiskonna ühtsuse ja sisemise tugevuse, mis on Eesti riigi ja rahva üle aegade kestmise garantii.

Meie inimeste toimetulek on ka meie riigi julgeolek!

Sotsiaaldemokraadid on rahva kindlustunde tagamisel alati olnud suunanäitajad. Ka praeguses valitsuses oleme saavutanud õpetajate, kultuuritöötajate ning päästjate ja politseinike ajaloolised palgatõusud. Samuti tagasime, et juba juulikuust saab iga eakas endale vajaduse korral võimaldada hooldekodukoha pensioni eest. Kuid saame teha veel palju enam, et taastada Eesti inimeste usaldus oma riigi vastu ning vähendada ebavõrdsust ja lõhesid meie ühiskonnas. Sest vaid ühtne rahvas on tugev rahvas.

Ukrainas toimuv meenutab, kui habras on iseseisvus, rahu ja demokraatia. See rahvas võitleb ennastalgavalt oma riigi eest, sest sellel riigil on pakkuda palju enam kui agressori diktatuuril. Ukrainat vaadates mõistame, et riigi julgeolek pole pelgalt relvad ja laskemoon, vaid inimeste kaitsetahe. Inimesed seisavad oma riigi eest, kui nad usuvad selle väärtustesse ning teavad, et riik on nende jaoks alati olemas. Toimetulek on julgeolek!

Vaid igapäevase õiglase kohtlemine ja kindlustunne tuleviku ees tagab ühiskonna sisemise tugevuse.

Maido Nõlvak: ennetus on parem kui tagajärgedega võitlemine

Maido Nõlvak on enamuse oma teadlikust elust pühendanud inimeste aitamisele, seda nii kutsealaselt kui ka vabatahtlikku tööd tehes. Tema kindel veendumus on see, et valdkondadeüleline ennetustöö ja kriisideks valmistumine on riiklikult olulised.

Kui inimene ei ole sotsiaalse abi vajaja, tal olemas sotsiaalsed oskused ja vaimne tervis on korras, siis ta suudab tagada ka kogukonna turvalisuse, osaleda riigikaitstes ning olla täisväärtuslik töötaja oma tööandjale ehk **toimetulek on julgeolek**.

Ennetustegevus ja kriisideks valmisolek olid Maido Nõlvaku peamised valdkonnad päästes töötades. Erialast tööd tegi ta 25 aastat, enne kui asus vallavanema ametisse. Rakvere vallavanemana tuleb ennetuse ja ettevalmistusega mõistagi edasi tegeleda nagu ka inimeste toimetuleku parandamisega.

Kolm aastat tagasi asutas Maido Nõlvak Lääne-Virumaale Punase Risti Seltsi. „Hing ei andnud rahu, et meie maakonnas selle seltsi tegevus puudus,“ selgitas ta. „Seltsi üks olulisemaid tegevusi on esmaabi õpetamine. Pean seda oskust väga oluliseks, et päästa abi vajava inimese elu. Jagame õpetust koolides ja lasteaedades, samuti üritustel.“

Sügisel käis Maido Saksamaa Punase Risti tegevust vaatlemas. Seal tuli ta tagasi olulise plaaniga: „Peame kindlaks tegema kõik elupäästva esmaabi oskusega inimesed. Nende nõusolekul lisatakse nad häirekeskuse andmebaasi, kus nende asukoht on reaalselt nähtav. Kui läheduses on vaja elustada inimest ja kiirabi ei jõua abivajajani õigel ajal, saadetakse kohale elupäästva esmaabi oskusega vabatahtlik. See tagab abivajajale kiire elupäästva esmaabi.“

Samuti rõhutab Maido valdkondadeülese ennetustöö tähtsust. „Ennetada on alati odavam ja tulemuslikum kui tagajärgedega võidelda,“ tõdeb ta. „Rakvere vallas tundsin kaks aastat tagasi puudust spetsialistist, kes oleks sotsiaaltöötajatele, lastekaitsele, haridus- ja noorsootöötajatele käepikendus ning aitaks kõndida inimeste probleemidest sammu ees. Nii sai loodud valla struktuuri ennetustöö spetsialisti ametikoht.“

Rakvere Vallavalitsus korraldab koostöös koolide, lasteaedade, noortekeskustega ennetusteemalisi projekte. „2021. aastal alustasime vaimse tervise ennetustöö projektiga Uhtna põhikooli õpilastele, õpetajatele ja lastevanematele,“ toob

472

Maido Nõlvak
Rakvere
vallavanem

CV

Lõpetanud Sisekaitseakadeemia
Elanud Lääne-Virumaal 21 aastat

Töökogemus:

- 25 aastat päästevallkonnas
- 13 aastat omavalitsuses
- 5 aastat Lääne-Virumaa turvalisusnõukogu esimehena

Vabariigi Valitsuse ennetusnõukogu liige alates asutamisest
LC Rakvere Lions Clubi liige
Eesti Punase Risti Lääne-Virumaa Seltsi asutaja
Hobid: rahvatants Tarvanpääs ja näitlemine Sõmeru harrastusteatris

Maido näiteks. „Projekt kestis ühe õppeaasta ning oli väga tulemuslik. Sellel õppeaastal teeme vastavaid koolitusi valla kõikides koolides.“

Eakatele on mõeldud vabatahtlike seltsiliste projekt. „Selles kaasame vabatahtlikke, kes käivad Rakvere valla üksinda elavate eakate juures, osalevad nendega ühistege-

vustes, ajavad juttu, käivad jalutama, kohvikus, teatris või veedavad niisama aega. Projekt on meie eakatele väga oluline,“ märkis Maido, tõdedes, et ainult projektipõhine ennetustöö ei ole siiski jätkusuutlik.

Inimeste toimetulek kriisides sõltub 95% iseendast ja 5% jõustruktuuridest. Täna on väga hea valmisolek kriiside korral tegutsemiseks jõustruktuuridel, kuid inimeste väljaõpe on jäänud tagasihoidlikuks. Maido Nõlvaku sõnul peame palju rohkem tegelema elanikkonna koolitamisega kriiside korral iseseisvalt toime tulekuks, samuti elanikkonnakaitsega üldisemalt (kerksuskeskuste loomine, varjendid, sireenid, varud jne).

Viimasena mainib Maido Lääne-Virumaalt valitud parlamendiliikmete koostööd maakonna elanike probleemide lahendamisel ja heaolu tagamisel. Ei ole vahet, millisesse erakonda rahvasaadik kuulub, tähtis on, et ta teaks siinseid probleeme ning aitaks neid ühiselt lahendada.

Neli teemat, mille eest Maido Nõlvak seisab:

- Lääne Virumaalt valitud rahvasaadikute omavahelise koostöö tagamine maakonna teemadega tegelemisel.
- Valdkondadeülese ennetustöö tegevusteks püsirahastuse tagamine.
- Elanikkonnakaitse ehk mittesõjalisel riigikaitsele investeerimine 0,5% SKP-st.
- Vabatahtlikepoolse kiire elupäästva esmaabi süsteemi loomine.

473

Kairit Pihlak
Kadrina
vallavanem

Maaelul on oma võlud.

Kairit Pihlak:

maamehe käepigistus on tugev

Kairit Pihlak kandideeris vallavanemaks, sest otsis elus uusi väljakutseid. Täna on töö valla arendamisel andnud väärtusliku pagasi, et Eesti elu laiemalt näha. Maaelul on mitmeid eeliseid, arvab Kairit, kuid elukeskkonna kaasajastamine vajab riigi tuge.

Oled ligi viis aastat olnud Kadrina vallavanem, kas vald erineb linnast?

Nende viimaste aastate jooksul olen viibinud üsna teistsuguses maailmas kui varem. Kõige suurem erinevus on inimestevahelistes suhetes. Maa- ja linnapiirkonnas on kõik väga isiklik. Kõik tunnevad kõiki ja sõna jõud maksab. Mulle meeldib öelda, et maamehe käepigistus on tugev. Seda nii otseselt kui ka kaudselt mõttes. Lisaks on kohalike inimeste ühiskondlik aktiivsus erakordselt suur. Ilmselt sellepärast, et valitseb mõtteviis – loota saab ennekõike iseendale. Kuivõrd inimeste omavaheliste suhete võrgustik on tihe ja intensiivne, tuleb jõulisemalt esile ka persoonide värvikus. Olen imetlenud siinsete inimeste sallivust, aktsepteeritakse kõiki oma kogukonna liikmeid – nii heade kui ka mitte nii heade külgedega. Kadrina vallas on

meil volikogu tasandil väga edumeelne ja visiooniga meeskond, mis on teinud töö vallavanemana huvitavaks ning väljakutseterohkeks.

Mis on praegu maapiirkonnas suurimad murekohad?

Lahendamist vajav kitsaskoht on ligipääsetavus mitmel tasandil. Kõige esmane on külatee seisukord, mis viib koju, transpordivõimalus poodi, kooli, arstile, samuti kiire interneti kätte-

saadavus. Suur osa nendest valdkondadest on kohaliku omavalitsuse lahendada ja täitsa kindlasti teevad kõik vallad seda nii hästi, kui suudavad. Paraku on omavalitsustel seadusega pandud ülesannete täitmiseks vajalikud tuluallikad piiratud. Eriti puudutab see väiksemaid ja suurlinnadest kaugemal asuvaid kohalikke omavalitsusi.

Eestis valitseb piirkondlik ebavõrdsus. Ühtlane heaolu igal pool Eestis peab olema riigi eesmärk. Selleks on vaja rohkem usaldada kohalike omavalitsusi ja leida mooduseid tulubaasi suurendamiseks.

Mida peab riik tegema, et elu maapiirkonnas oleks atraktiivne?

Mitme valdkonna arendamisel on hä-

davajalik riigi sekkumine ja eestvedamine. Näiteks kiire internetiühendus, mis on tänapäeval sama elementaarne teenus nagu vesi ja elekter.

Riigil pole seni hästi õnnestunud kiire internetiga varustamine hajaasustusega piirkondades. Nii nagu veevärgi, on ka kiire interneti jaoks vajalik põhivõrk, mis toob interneti kaugemasse piirkonda kohale, ja on ligipääsuvõrk, mis ühendab tarbijad põhivõrguga. Ligipääsuvõrku ei ole mõtet ehitada, kui põhivõrku vastavasse piirkonda ei lähe. Seega peab riik leidma võimaluse põhivõrkude arendamiseks.

Riik saab kaasa aidata ka sellele, et väljaspool linnu tekiks tänapäevaseid eluasemeid, mis omakorda aitab kohalikel ettevõtetel leida kergemini töötajaid. Sotsiaalse algatusel aastaid tagasi loodud üürimajade programm, kus riik toetab 50% ulatuses korterelamute ehitust, on taasalustamas ja loodan väga, et maapiirkonda mõeldud riigi investeeringumaksud tulevikus kasvavad.

Sama lugu on meie erakonna juhtimisel loodud huvihariduse riikliku rahastamissüsteemiga aastast 2017, mis kohalike omavalitsuste toetamisel võttis arvesse hajaasustust. Kadrina vallas sai tänu sellele huviha-

CV

- Sündinud Rakveres
- Õppinud Aluvere 8-klasises koolis ja Rakvere 1. Keskkoolis
- Lõpetanud Tallinna Pedagoogilise Instituudi kultuuriteaduskonna ja Tallinna Tehnikaülikoolis haldusjuhtimise magistriõppe
- Töötanud õpetaja, huvikooli juhi ja ministri nõunikuna
- Rakvere abilinnapea aastatel 2013–2017
- Kadrina vallavanem alates 2018. aastast
- Tantsurühma Rakvere Linnamehed juhendaja alates 2010. aastast

ridus kättesaadavamaks sadadele lastele. Vahepeal küll kärbiti riigi toetust, aga see tuleb kahekordistada, sest ka selles valdkonnas töötavad õpetajad ja spetsialistid, kelle tööd tuleb väärtustada.

Hästi on käima läinud hajaasustuse programm, kus vee- ja kanalisatsioonisüsteemide rajamisel on kolm rahastajat: omanik, KOV ja riik. Toimiva programmi mahtu tuleks suurendada, see on inimestele väga vajalik.

Eestis valitseb piirkondlik ebavõrdsus. Ühtlane heaolu igal pool Eestis peab olema riigi eesmärk. Selleks on vaja rohkem usaldada kohalike omavalitsusi ja leida mooduseid tulubaasi suurendamiseks.

Laila suhtleb oma toredate naabritega iga päev.

Laila Talunik:

oma kodu kullakene, oma maja marjakene

Paljud pered on seisnud silmitsi murega, mis saab vanavanemast, kui ta kodus enam üksi hakkama ei saa.

Mure vanaemade pärast tabas meie peret paar aastat tagasi. Raske südamega sai ühel juhul tehtud otsus hooldekodu kasuks, sest polnud võimalust, et keegi perest jääks hooldama, ning kodu asus keskusest kaugel. Rahalises mõttes oli see toona väga kulukas, kuid võrd vanaema pensionist ei piisanud, kuid lapsed ja lapselapsed otsustasid panna hoolduskulude tasumiseks seljad kokku. Teisel juhul oli tütar valmis enda kodus ema hooldama oma igapäevaste toimetuste kõrvalt, ehkki see oli nii füüsiliselt kui ka vaimselt raske mõlemale poolele. Need olukorrad lõppesid üldjoontes hästi, kuid oma kodust pidid lahkuma mõlemad vanemad ning see mõjus rüütsuvalt.

Selle kogemuse juures on mitu nüanssi, mis alates 1. juulist 2023

saavad olema paremad ja lähimõeldumad. Muudatused arvestavad nii lähedaste koormusega kui ka eakate murega, kuidas saada hakkama, kui endal jääb jõudu väheks.

Sotsiaaldemokraatide eestvedamisel toimuvad omaste hoolduses 30 aasta suurimad muudatused – esiteks saab võimalikuks hooldekodukoht oma pensioni eest ning teiseks lisab riik omavalitsuste tulubaasi raha, et arendada koduhooldusteenuseid, võimaldades inimestel kauem kodus olla. Mõlemad võimalused pakuvad turvatunnet ja teadmist, et on võimalik vananeda väärikalt ning teha just see

Igale inimesele tuleb pakkuda neid teenuseid, mida ta vajab ning mis võimaldavad elada kodus seni, kuni muud võimalust enam pole.

valik, mis mulle ja minu lähedastele sobib.

Kui seni on olnud keeruline mõista, mis on riigi prioriteet ning on jäänud mulje, et vanaduses on ainuke toimetulekuviis hooldekodu, siis tegelikult on hooldusreformi puhul kõige tähtsam põhimõte, et igale inimesele tuleb eelkõige pakkuda neid teenuseid, mida ta vajab ning mis võimaldavad elada kodus seni, kuni muud võimalust enam pole. Riik soovib, et kohalikud omavalitsused pakuksid läbimõeldud, vajaduspõhiseid koduhooldusteenuseid.

Igale inimesele tuleb pakkuda neid teenuseid, mida ta vajab ning mis võimaldavad elada kodus seni, kuni muud võimalust enam pole.

Kodus elamist toetaks ka läbimõeldud sotsiaaltransport, kodude kohandamine, koduõendus või ka abistavad nutivahendid, mis annavad teada kukkumisest või liiga kaugele minemisest. Selle tulemusena on eakad rahulolevamad, iseseisvamad, vaimselt tervemad ning kodune abistamine lükkab hooldekodusse minekut edasi. Peale selle võimaldavad mitmekesised ja paindlikud koduhooldusteenused naasta eaka pere-

CV

- Olen lõpetanud Kõrgema Kunstikooli Pallas skulptori eriala ja omandanud magistrakraadi Tartu Ülikoolis kultuurikorralduses.
- Aastatel 2019–2021 olin Rakvere abilinnapea, alates 2021. aastast volikogu liige. Praegu olen tervise- ja tööministri Peep Petersoni nõunik.
- Vabatahtlikuna panustan Lääne-Virumaa turismi arengusse, olen Naiskodukaitse tegevliige Viru ringkonnas ning taastatava Andja mõisa tuuleveski perenaine. Armastan abikaasat, kahte tütar, flamenkot ja mäesuusatamist.

liikmel oma põhitööle või pideva hooldamise asemel ülejäänud perele rohkem tähelepanu pöörata. Juhul kui hooldatava tervislik seisund muutub nii keeruliseks, et kodus ei ole võimalik hakkama saada ka toetatult, siis on olemas teadmine, et eaka pensionist piisab järgmise lahenduse kasuks otsustamisel.

Selleks, et eelmainitud koduhooldusteenuste valik, kvaliteet ja kättesaa-

davus paraneks, kehtestab riik uue koduhooldusteenuste määruse, kus on kirjeldatud vajalikud teenused, mida omavalitsus on kohustatud pakkuma. See hakkab samuti kehtima 1. juulist 2023.

Et omavalitsus saaks inimesi riigi eraldatud raha toel aidata, on vaja teada, kes need inimesed on ja kus nad asuvad. Juba hooldekodus elavate inimeste andmed on olemas, kuid üles on vaja leida just need abivajajad, kes elavad oma kodudes ja vajaksid koduhooldusteenuseid. Palun pöörduge kohaliku omavalitsuse sotsiaalosakonda ning andke endast või abi vajavast lähedastest märku.

Hooldusreform toob sotsiaalvaldkonda võimalused, mida on aastaid oodatud. Veel praegugi ei suuda paljud uskuda, et tõesti saab võimalikuks veel hiljuti võimatuna tunduv – hooldekodukoht pensioni eest. Mul on hea ja uhke tunne kinnitada, et aastatepikkune sotsiaaldemokraatide sihikindlus viis eesmärgini ning lõpuks on inimestel võimalus vananeda väärikalt ja olla oma valikutes vaba. Usun, et paljudel juhtudel saab see valik olema oma kodu, kus veeta aega nii palju, kui seda vähegi on antud.

Velvo Väli: väärt kultuurielu kõikjal Eestis

Rahvuse, keele ja kultuuri järjepidevuse hoidmine on osa riigikaitsest. Kui meil pole oma kultuuri, siis kellele me seda riikigi hoiame?

Me kõik oleme kuulnud või lugenud uudistest, kui mitu protsenti SKP-st tuleb riigil panustada kaitsekuludesse. Ukraina sõja tulemusena ei küsi enam keegi, kas seda on liiga palju. Valusa näite najal oleme riigina seisukohal, et riigikaitse tuleb panustada veelgi rohkem.

Kas oleme tõstatanud küsimuse, kui palju peaksime riigina panustama kultuuri? Mis on kultuuri panustamise mõõdupuu? Milliseid valusaid näiteid vajame, et riigis juurduks mõttekäik, et kultuuri tuleks panustada oluliselt rohkem?

Viimase 20 aastaga on kultuuriministeeriumi eelarve osakaal riigieelarvest vähenenud peaaegu kaks korda. Kui 2001. aastal oli 3,8% kogu riigieelarvest, siis tänaseks on see vähenenud ümmarguselt 2%-ni ja kuskilt ei paista, et vähenemine ei jätku.

Majanduslikult keerulistel aegadel on kultuur esimene valdkond, mille pealt inimesed püüavad oma isiklike kulutusi kokku hoida. Samas on rasketel aegadel kultuur üks olulisemaid vaimset tuge pakkuvaid valdkondi. Seda enam peaksime riiklikult suunama valdkonda lisa-

478

Velvo Väli
Rakvere teatri
juht

lingud või muud kunstivormid esteetilistel eesmärkidel. Ka tarbekunst on avaliku ruumi üks võimalikke lahendusi.

Kuigi ega ka mälukultuuri ei saa pikemas perspektiivis alahinnata. Kui kooli- või kodutee läheb mööda skulptuurist, mis on püstitatud kellegi mälestuseks, siis jääb ka teisel kujutatud persoon tihti mööduja mälestusesse.

Me oleme uhked oma laulu- ja tantsupeo traditsiooni üle, aga juba ammu ei suuda me riigina panustada väärikselt juhendajate tasudesse. Juhendajate keskmine vanus on olnud pidevas kasvus ning noori amet ja selle eest saadav töötasu ei motiveeri. Kui mõtleme järelkasvule, on eriti oluline, et laps puutuks kokku muusika- või pilliõpetaja, koori- või tantsujuhiga, kes juhendaks innuga, mitte inertsi. Iga huviringi kadumine väiksemastki asulast seetõttu, et ei leidu enam juhendajat või et lapsevanema jaoks on kuutasu tõusnud liiga kalliks, on samaväärne oht meie riigi alustaladele kui kaitsekulutuste kärpimine. Mida laiem on püramiidi alumine osa, seda kõrgemale tõusevad tipud. Taskukohasest ja mitmekesisest huviharidusest saavad alguse mitmed väärtused nii meie rahvuse, keele kui ka kultuuri järjepidevuse säilimiseks. Ainult niimoodi saame riigina aidata kaasa uute Koidulate, Tormiste, Mikiveride ja Pärtide sirmumiseks.

Igasugune kultuur peab olema inimestele kättesaadav elukohast, sissetulekust ja vanusest sõltumata.

vahendeid, et mitte hiljem tegeleda tagajärgedega.

Möödunud sügisel mõistsid paljud, et aeg on punamonumendid teisaldada, need ei sobi meie avalikku

ruumi. Aga puudu on mõttekäigu teine pool – mis siis sobib avalikku ruumi? Kui me eemaldame ebasobiva kunsti, siis tuleks luua asemele teoseid, mis sinna sobivad, ruumi kaunistavad,

väärtustavad, elavdavad. Need ei pea ilmtingimata olema uued klassikalised skulptuurid kellegi mälestamiseks. Need võivad olla ka heli-, valgus-, loodusinstallatsioonid, seinamaa-

Sinu kandidaadid

Toimetulek on julgeolek! Sellepärast vali neil valimistel sotsiaaldemokraadid. Vali südamega!

472

Maido Nõlvak
Rakvere vallavanem

473

Kairit Pihlak
Kadrina vallavanem

474

Laila Talunik
tervise- ja tööministri
nõunik

475

Eerik Lumiste
Vinni valla
abivallavanem

476

Raido Parve
Rakvere Triinu
lasteaia direktor

477

Madis Joosep Toomel
üliõpilane

478

Velvo Väli
Rakvere teatri juht

Sinu hääl otsustab!

Riigikogu valimiste päev on 5. märtsil 2023. aastal, kui kell 9–20 on avatud kõik valimisjaoskonnad ning toimub ka kodus hääletamine. Valimispäeval saab hääletada ainult oma elukohajärgse valimisringkonna valimisjaoskonnades. Leia endale valimisjaoskond: www.valimised.ee

E-hääletamine algab 27. veebruaril kell 9 ja kestab 4. märtsi kella 20-ni. Hääletada saab ööpäev läbi aadressil: www.valimised.ee.

E-hääletamiseks vajad arvatult ja kehtivat ID-kaarti või mobiil-ID-d. NB! Smart-ID-ga hääletada ei saa.

Eelhääletus toimub 27. veebruarist kuni 2. märtsini, kui igas vallas ja linnas on avatud vähemalt üks valimisjaoskond, kus saavad hääletada ka valijad, kelle elukoht on mõnes muus valimisringkonnas. Hääletamine algab iga päev kell 12 ja lõpeb kell 20.

Eelhääletus kõigis valimisjaoskonnades toimub 3.–4. märtsil kell 12–20, kui saab hääletada oma elukohajärgse valimisringkonna valimisjaoskonnades.

Tule kindlasti valima ja vali südamega!

477

Madis Joosep
Toomel
üliõpilane

teenus on raiskamine, tuleb see lõpetada! Kas riigieelarvest läheb iga euro õigesse kohta? Alles seejärel tuleb hakata rääkima muudatustest, mida kaaludes ja arutades peab olema selge visioon, et me ei räägi paari aasta välja-vaadetest, vaid need on pikemaajalised perspektiivid.

Maksude tasumine on patriootlikkuse märk ja see loob paremad võimalused kõigile Eesti elanikele.

Kõrgema palgaga inimesed ei peaks kartma maksukoormuse tõusu. Maksude tasumine on patriootlikkuse märk ja see loob paremad võimalused kõigile Eesti elanikele. Soovime oma lastele väga head haridust, soovime liikuda valgustatud ja lumest puhtaks lükatud linnatänavatel. See kõik on riigile kulu, mida tuleb täita tuluga. Mulle meeldis lugeda Kristi Saare mõtet: „Palun maksustage mind rohkem!“ Sellised noored ongi Eesti arengule vajalikud. Nad on ettevõtlikud, targad ja investeerivad enda tulevikku, unustamata seejuures riiki.

Kui suudame kehtestada astmelise tulumaksu, siis selle peamine pluss on, et noortel on võimalus tööle asudes olla konkurentsivõimelised. Noortel inimestel on raske omandada kõrgharidust, ausalt tööd tehes väärikalt elada või oma kodu soetada, sest Eesti Vabariigi algusaastatel, kui praegused noored olid alles sündinud või väga väikesed, oli tööturule tulijatel võimalus jõukust lihtsalt kasvatada.

Maksude tasumine on patriootlikkuse märk ja see loob paremad võimalused kõigile Eesti elanikele.

Investeermise, maksukuulekuse ja muude majandusteemadega võiksid meie noored tutvuda hoopis varem. Seega tuleb õppekavasse sisse seada niisugune majandusõpetus, kus seletatakse ka neid majandusvorme, mida meil ei eksisteeri, räägitakse investeerimise tähtsusest, riigieelarvest ja maksukuulekusest. Siit üleskutse investoritele: tehke noortele võimalikuks ligipääs väärt informatsioonile, et nad saaksid teie kogemustest targemaks. Minge koolidesse rääkima, tehke veel rohkem avalikke *podcast* ja mentorlusprogramme, korraldage *workshop* e.

Tuleks rääkida sellest, et riik võiks hakata reguleerima poodide lahtioleku aegu. Kassapidajad on inimesed nagu teisedki. Usun, et seda tööd tehakse palju meelsamini, kui on võimalus pühapäevadel ja riigipühadel veeta kvaliteetsega perega. Keegi ei kaota, kui neil päevadel oleksid kauplused oluliselt vähem avatud või üldse suletud. Inimene ostab kaupa jätkuvalt samas mahus, lihtsalt rohkem planeerides. See vähendaks märgatavalt tööjõuvajadust ja saaks tösta töötajate palku. Selline korraldus oleks väärt motivatsioonipakett kaupluste töötajatele.

Minu arvates seisame hetkel ühiskonnana teelahkmel ja õige aeg on otsustada, millises suunas liikuda. Kas selle poole, et ebavõrdsus Eestis suureneb, või muudame süsteemi ja liigume selles suunas, et ka lihttöölise ning noor saaksid väärikalt elada.

Madis Joosep Toomel:

Eesti julgeolek algab eelkõige inimeste toimetulekust

Olen sotsiaaldemokraatide kandidaat Madis Joosep Toomel, ülikooliõpingutel spetsialiseerusin maksundusele. Mina usun, et Eesti maksusüsteem vajab muutmist.

Kui olin väike poiss, lubas Reformierakond, et jõuame viie rikkaima Euroopa Liidu riigi sekka. Arvan, et oleksime ehk sinna jõudnud, kui Eestis oleks astmeline tulumaksusüsteem. Reformierakond tahab kaotada astmelise maksuvabas-

tuse. Aga palun, kuid asemele tuleb luua toimiv astmeline maksusüsteem. Vaatame EL-i jõukaid riike: kõikidel neil on füüsilise isiku tulumaks astmeline. Miks me ei soovi nende järgi talitada? Küllap sellepärast, et uuendused tekitavad hirmu.

Eestis maksustatakse ärikasumit alles siis, kui see kantakse dividendidena äriühingust välja. Meil on sellise lahenduse juures tohutu eelis teiste riikide ettevõtjate ees. Panen ettevõtjatele südamele, et ärimudeli mõte on võimalikult palju kasumit teenida, aga see ei pea alati täies mahus omaniku taskusse minema, seda tuleb investeerida. Parim investeering on kollektiivi rahulolu tõstmine – näiteks suurendades palku.

Lugesin rahandusministri intervjuud ja imestas, et minister ei pea

maksudebatti vajalikuks. Väär on mõelda, et maksudebatt peaks lõppema üüratute maksutõusudega. Samas peame aru saama, et kui riik kulutab rohkem, kui maksudega kogub, on üks tagajärg lühiajaline täiendav hinnasurve. Teine ohu koht on Eesti riigi pikaajaline rahaline jätkusuutlikkus.

Lisaks maksusüsteemi muutmisele tuleb vaadata mittetoimivaid avalikke teenuseid. Jõukuse kasvatamine algab vigade tunnistamisest ja likvideerimisest. Ehk teisisõnu, kui mõni avalik

Raido Parve: lasteaiad on olulised, õpetajaid peab hoidma

Riik peab lasteaiasõpetajaid väärtustama võrdselt kooliõpetajatega. Alushariduse seadus ja riiklik õppekava tuleb eksperte kaasates kaasajastada. Sellest võivad meie lapsed.

Kas olete mõelnud, et kui hommikul tööle läheme, läheb tööle ka meie laps? See töökoht asub lasteaias või koolis. Lasteai lapse päev algab sageli enne vanema tööpäeva ja lõpeb hiljem, sest laps tuleb lasteada viia ning sealt ära tuua töövälisel ajal.

„Tööl“ tegelevad lastega inimesed, kelle amet on õpetajaks olemine. Need on paljud inimesed üle riigi, kes teevad oma tööd südamega, pühendades kogu energia ning sageli vaba aja, et laste iga päev oleks arendav, lõbus ja õpetlik. Samal ajal räägivad meie riigijuhid, et õpetajaid tuleb väärtustada. Tore! Aga mida see tähendab?

Tegelikult mitte midagi. Antakse pisut palka juurde ja kõik. Palk on muidugi väga oluline, kuid kas selle määr on selline, et iga õpetaja saaks ennast tunda väärtustatuna? Ja kas see on ainuke vahend väärtustamiseks? Julgen kahelda. Eriti keeruline on lasteaiades: kui koolipidamisele ja õpetaja palga maksmisele tuleb riik appi, siis lasteaiale mitte. Lasteaiad jäävad KOV-i korraldada.

Lasteaed oma kogukonnaga on kui üks unustatud asutus. Õpetaja võtab lapse vastu ning hoolitseb tema eest, pakub talle tähelepanu, hoolitsust, mängulist õpet ning kiitust – midagi, mis tänapäeva lastel nii sageli puudu on. Aga kas õpetajaid väärtustatakse? Mina ütlen ei. Mõni lihtne näide. Lasteaiasõpetaja võtab alates hommikul kella seitsmest vastutuse sinu lapse eest, tal on ülesanne saata laps õhtul koju samasuguse või isegi rõõmsamana, kui ta oli hommikul.

Esiteks, palka maksab lasteaednikele KOV, peaaegu igasuguse toeta riigilt. Riik andis mõni aasta tagasi

476

Raido Parve
Rakvere Triinu
Lasteaia direktor

Lasteaiasõpetaja võtab alates hommikul kella seitsmest vastutuse sinu lapse eest, tal on ülesanne saata laps õhtul koju samasuguse või isegi rõõmsamana, kui ta oli hommikul.

toetust lasteaiasõpetajate palkadeks, kuid seda pole suurendatud viis aastat. Palgad on küll tõusnud, kuid KOV-ide üha suurema vaevaga. Nüüd oleme jõudnud olukorda, kus kooliõpetajale lubab riik märkimisväärset palgatõusu, kuid lasteaednike tulevik on paljudes omavalitsustes tumedam, sest KOV ei suuda riigiga sammu pidada ning volikogud seovad lasteaiasõpetaja palga kooliõpetaja omast lahti. Raha pole! Kas kõlab väärtustamisena? Mulle mitte.

Teiseks, lasteaiad on aastaid oodanud uut alushariduse seadust ja

riiklikku õppekava. Mis me saanud oleme? Seadusest tehti vahend, millega kukutati valitsus ning sinnapaika see jäigi. Ma ei ütle, et seadus oli ideaalne, kuid kui oled oodanud 14 aastat, siis on üsna masendav kõrvalt vaadata, kuidas käitatakse. Nagu lasteaednike amet ja eriala oleks viimast pesu nägev nuustik, mis hõõrutakse peeneks ja visatakse minema. Õppekava koostamine mõni aasta tagasi oli lihtsalt palagan. Minult küsiti korduvalt, et mis ma sellest arvan. Ma ei tahtnud enam vastatagi, piinlik oli. Ma ei tea ühtegi lasteaednikku, kes ütleks, et see

oli hästi koostatud. Mulle näitab see riigi suhtumist. Lükame kokku suvalise tööühma, kes teeb hea raha eest ära. Sisu pole oluline, peaaegu, et kaelast ära saaks, sest lasteaed on KOV-i mure nagu kohalik teeauk, mis vajab remonti. Kas kõlab väärtustamisena? Mulle mitte.

Kolmandaks, iga kord, kui riigikogu või valitsuse liige räägib õpetajatest ja teatab mõnest heast uudisest, pean mina järgmisel päeval lasteaias oma tublidele õpetajatele meelde tulema, et juttu pole paraku neist. Lasteaiasõpetaja lihtsalt ei ole poliitiku silmis õpetaja. Heal juhul öeldakse lause lõppu: „... ja muidugi lasteaiasõpetajad ka.“ Kas kõlab väärtustamisena? Mulle mitte.

Sageli on lasteaed see, mis pakub lastele seda, mida kodu ei suuda pakkuda. Tean seda omast kogemusest. Õpetajad aitavad lastel saada jagu igast probleemist, olgu see tähestiku

õppimine või lihtsalt mure ära kuulamine. Nad aitavad, lohutavad ning annavad nõu. Nad meisterdavad koos lapsega isadepäevaks kingitust või kirjutavad emale sünnipäevaks kaunist luuletust. Seda kõike igapäevase õpetamise kõrvalt. Uskumatu pühendumus.

On aeg, et õpetajaid hakataks tõeliselt väärtustama, mitte ainult sõnades. Tuleb tugev õlg alla panna! Riiklikke kavasid ja plaane peaksid koostama eksperdid. Uskuge, meil jagub tarku inimesi! Kindlasti peaks kuulama õpetajate kogukonda. Riik peaks võtma vastutuse ja väärtustama alusharidust, hariduse vundamenti, suurendama palgatoetust KOV-idele, et saaks maksta piisavalt ka lasteaiasõpetajatele. Või parem veel – võtma lasteaiasõpetajate õpetajate nimekirja ja neile ise palka maksta. See ei ole muud kui õiglane. Kui see oleks minu teha, siis nii ma teeks. Võidavad just lapsed oma „töös“.

Meie sihte:

- 1** Tõstame alampalga ja vanaduspensioni 1200 euroni.
- 2** Tõstame lapsetoetuse 150 euroni alates pere esimesest lapsest ja tagame tasuta lasteaiakoha igale lapsele.
- 3** Tõstame õpetaja palga 130% keskmisest palgast.
- 4** Anname töötajale lisapuhkepäeva nädalavahetusele langeva riigipüha korral ja topelttasustame pühapäeval töötamise.

- 5** Kehtestame õiglase astmelise tulumaksu ja kaotame maksuküüru. Tulumaksuvaba summat ületav sissetuleku osa maksustatakse 20% tulumaksuga ning 3000 eurost suuremale sissetuleku osale rakendub 28% maksumäär.
- 6** Seome lasteaiasõpetaja, huvihariduskoolide õpetajate ja noorsootöötajate palga õpetajate palgakasvu kokkuleppega ning maksame selleks omavalitsustele piisavat riigitoetust.
- 7** Rakendame ravikindlustuse, töötuskindlustuse, vanemahüvitise ja pensionistaži süsteemi vabakutselistele loovisikutele. Võimaldame töösuhtes olemist loometoetuste saamise ajal.

Ekspert hindab

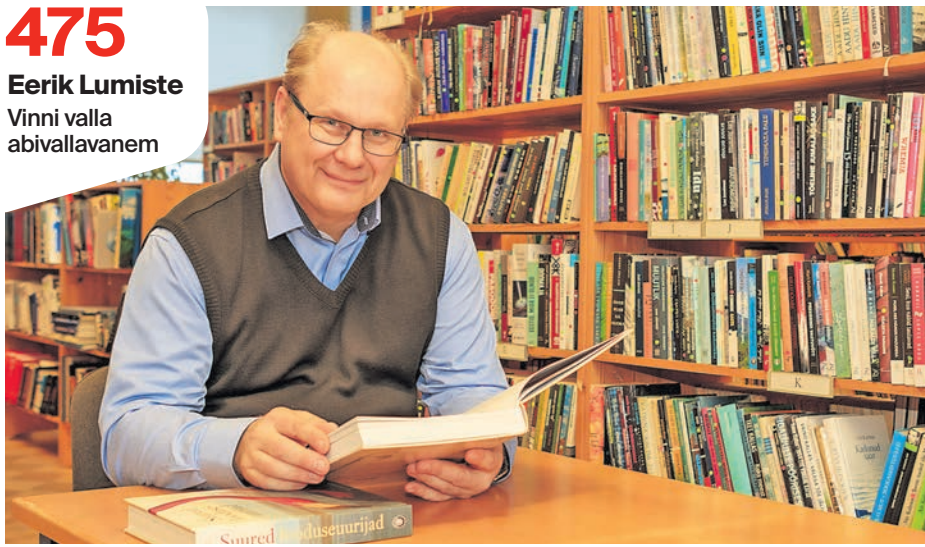
”Erakondade valimisprogrammide riigikaitse arendamise visioone võrreldes üllatab Reformierakonna konservatiivsus, Isamaa kasinus ja sotsiaaldemokraatide ambitsioon. Eesti 200 on aga langenud populismi kütke. Sotsiaaldemokraatide riigikaitse valimisprogramm on kõige terviklikum ja ambitsioonikam.

Siin mängib ilmselt rolli ka SDE juhi Lauri Läänemetsa kaitsepolitoloogilise kogemuse.”

Julgeolekuekspert
Meelis Oidsalu
(Postimees 24.01.2023)

475

Eerik Lumiste
Vinni valla
abivallavanem

Eerik Lumiste: töötame välja KOV-i uue rahastamismudeli

Kohalike omavalitsuste rahastamismudel vajab hädasti uuendamist, sest väiksema rahvaarvuga omavalitsused siplevad rahanappuses.

Kohalikud omavalitsused (KOV) korraldavad lasteaedade, koolide, kultuurimajade, raamatukogude, spordirajatiste, muuseumide, huvikoolide, hooldekodude ja tervishoiuasutuste ülalpidamist, osutavad sotsiaalabi- ja hoolekandeteenust ning edendavad noorsootööd. Lisaks hoiavad nad silma peal elamu- ja kommunaalmaajandusel, veevarustusel ja kanalisatsioonil, ohjavad heakorda, jäätmehooldust, territoriaalplaneerimist, valla- ja linnatransporti ning peavad korras hoidma teed-tänavad. Selleks kõigeks ei jätku raha. Hädasti oleks vaja muuta omavalitsuste tulubaasi.

Kodaniku elukohajärgsele KOV-i üksusele laekub 11,96% tema maksustatavast tulust, kuni aastani 2009 oli see 11,93%. 2010 vähendati protsenti drastiliselt 11,4%-le. 2013 alustati vaikselt protsendi suurendamisega ja jõuti praeguse protsendini aastal 2020. Täna päeval võib olla see piisav suurlinnades, aga elanike väiksema arvuga maapiirkonnas ei tulda sellega toime. Me ei suuda selle protsendiga KOV-ile pandud ülesandeid täita.

Teehooldusraha vähendati 2009. aastal kolm korda. 2022. aastal sai Vinni vald

riigilt 480 000 eurot. Kui korrutaks selle summa kasvõi kahega, ei peaks vallamajas mõtlema, kas lubada sahad täna lund lükkama või mitte. Samuti ei peaks arutama, kas saame sel aastal vedada 8000 tonni kruusa valla teedele või peame osad teed ikka auklikeks jätma. Sel teemal on KOV-id väga kaua rääkinud ja nõudnud tulubaasi suurendamist, kuid kõik see on olnud kurtidele kõrvadele. Raha juurde ei saa!

Praegune KOV-i tulubaas on väike ja omavalitsus ei suuda täita inimeste lootusi ja ootusi – ühinenud omavalitsustel peaks ju palju rohkem raha olema. Valdade liitumise tulemusena ma rahapadasid valla poole liikumas ei näe, valla eelarve ei tõusnud kolmekordseks.

Riigil tuleb leida parem lahendus KOV-ide rahastamiseks. Omavalitsus peab saama oma tulubaasiga ise hakkama, mitte ootama detsembrit, et teada saada, kui palju rahandusministeerium sel aastal on otsustanud tasandusfondi kaudu omavalitsusele raha eraldada. See ei ole kunagi piisav ja teeb valdade-linnade elu keeruliseks – igal aastal tuleb kaaluda, kas peab mõne vallaasutuse kinni panema või hoopis kõik kultuurimaja töötajad talveks puhkusele saatma, lootes, et ehk saab siiski taas ühe aasta üle elatud.

Kriisi ajal on riik leidnud võimalusi KOV-i rahakoti kergendamiseks, kuid headel aegadel ei ole olukorda taastatud. Vaja on muutust!

2021. aasta
sudoku
Eesti senioride
meisteri Eerik
Lumiste
koostatud
valimissudoku

	E			V	A	L	I	
	S							
	T		L	U	M			
S							U	
	L	U	M	I	S	T	E	
								A
				V	A	L	I	
		E	S	T				
		L	U	M	I	S	T	E

Täida 9 x 9 ruudustik nii, et igas reas, veerus ning 3 x 3 ruudus ei oleks korduvaid tähti. Ülesandes on üheksa tähte.

Ülle Lichtfeldti kaks soovitus:

Lääne-Virumaal vali sotsiaaldemokraadid ja lehter-kukeseentest keeda moosi!

Lääne-Virumaa sotsiaaldemokraate valides võid kindel olla, et see on hääli kodumaakonna ning Eesti tasakaalustatud ja õiglase arengu toetuseks!

Sotsiaaldemokraatide nimekiri koosneb eranditult kohalikest, tegusatest, meie kandi olusid tundvatest ja oma senise pühendumusega nii mõndagi kodumaakonna heaks korda saatnud inimestest. Nad on inimesed meie seast, kes tajuvad omal nahal Virumaa võlusid ja valusid.

Lehter-kukeseene moosi jaoks on vaja 1,5–2 liitrit seeni. Marinaadiks 2 dl vett, 1,5 dl palsamveiniäädikat, 1,5 dl moosisuhkrut, 0,75 tl soola, 5 nelki, 5 pipratera ja 1 loorberileht. Lase marinaad keema ja hauta seeni selles umbes 20 minutit. Viimasena lisa suhkur ja keeda veel 10 minutit.

Ristsõna

Kõigi õige lahenduseni jõudnute vahel loosime välja **reisi kahele** Brüsselisse koos europarlamenti liikme **Marina Kaljuranna** külastamisega.

VÕIDA REISI!

Vastused saatke 5. märtsiks e-postiga: lahendus@sotsid.ee või kirja teel: Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Toompuiestee 16, Tallinn 10137

					TÄNU SOTSIAALDEMOKRAATIDELE ... PENSIONI EEST	VESI- VEE-	NÄITEKS	PILDI-PERSOON	SIIRI ...
VÄNTAV END KAITSE-MINISTER									
KAHEKSA ASTME SUURUNE INTERVALL									
OMA-VALITSUS							NIKKEL KÖHRKALA		
SOOME KIRJANIK MARTTI ...									
EW SOTSIAAL-DEMO-KRAADIST RIIGIPEA IN + NIMI	ISLAMI SÜMBOL		JAAPAN	ROOMA 500 TÄHESTIKU VIIES TÄHT		PINDALA-ÜHIK BARBIE PEIKA			
UUDISTE-AGENTUUR			TONT, KURADIKE PUUHARU KÄANDES						SUURE TURU
AHJU...				KESK-ERAKOND SÜSINIK			ALATES APELSINI ASUTAJA IN + NIMI		
EESTI SPORDI-ORGANISATSIOON				MARGUS KONNULA JUUBELDUS-HÜÜE					
NAISENIMI				DIAMEETER JA NII EDASI		TARA KÄANDES SÕIDU-VAHEND			
PILDI-PERSOON VAIMULIKU-RÕIVAS									
IDANAABRI NETIKOOD			LÄEVA PAIGAL-HOIDJA KÜLIENDUS INGL K					ALEV KOHUSE-TÄITJA	
SDE LOOSUNG: TOIME-TULEK ON ...									VALD
TÄHESTIKU AVAJA		... JA KUULSUS LÕUNA-KOREA SPORDIKOOD		HEKTAR TÜHIPALJAS			MASSI-MEEDIUM		
TUNTUD RAADIO-JAAM ... PLUS				PLAATINA MASS					
LÄHIM RIIK, MILLE PEAMINISTER ON SOTSIAAL-DEMOKRAAT						LAURI SAATPALU			
OID				LÜHILAINE IDA					
Nuti NR 1 RISTSÕNAD	LINNU NOKALÖÖK								

